

ВІДГУК

**офіційного опонента –
Горлової Анастасії Василівни,
кандидата педагогічних наук, доцента кафедри педагогіки
початкової освіти Херсонського державного університету
на дисертаційне дослідження Карелової Галини Андріївни
«Виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків
у позаурочній діяльності», подане на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.07 – теорія і методика виховання**

Грунтовні соціальні перетворення у житті українського суспільства, посилення демократичних тенденцій зумовлюють необхідність визначення нових пріоритетних напрямків в освітніх системах, пошуку шляхів створення оптимального середовища для повноцінного розвитку особистості, здатної до плідної взаємодії з соціумом, до саморозкриття і самореалізації на різних етапах життєдіяльності.

Підлітковий вік, за висновками психологів та педагогів, є найважливішим і найбільш важким періодом людського життя, а психологічна напруженість, яка супроводжує формування цілісності особистості, залежить не тільки від фізіологічного дозрівання, важливості розв'язування реальних дорослих задач, але й від духовної атмосфери суспільства, у якому людина існує, від внутрішньої суперечливості суспільної ідеології, стверджує Е.Еріксон. Сучасна молода людина живе в складних умовах соціально-економічної нестабільності, руйнування старих авторитетів й переосмислення цінностей. Ці негативні тенденції у сукупності з внутрішніми суперечностями підліткового віку сприяють виникненню порушень в становленні особистості, ведуть до зниження рівня соціальної адаптації підлітка, тривожності та невпевненості у власних силах. Тож, виховання оптимістичного світосприйняття особистості підліткового віку, розвиток вміння протистояти життєвим труднощам, утвердження цінності Людини є важливими завданнями педагогічної науки сьогодні.

Дисертаційне дослідження Карелової Галини Андріївни «Виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності» присвячене актуальній педагогічній проблемі, яка потребує глибокого методологічного обґрунтування і практичного опрацювання.

Аналіз дисертаційної роботи дає підстави зробити наступні висновки.

Дисертаційну роботу Карелової Г.А. характеризують достатня глибина теоретичних підходів і визначеність методичних пропозицій. Автором грамотно сплановано етапи і погоджено компоненти наукового пошуку, чітко сформульовані основні дослідницькі категорії. Конкретність концептуальних засад, опрацьованих автором, зумовлює точність завдань дослідження, які відповідають поставленій меті і повністю реалізуються в ході теоретико-експериментальної роботи.

Слід відзначити достатню обґрунтованість і логічність композиційної побудови дослідження. Структура дисертаційної роботи добре продумана, назви розділів і підрозділів в повному обсязі відображають зміст. Дисертація представлена вступом, двома розділами, висновками, списком використаних джерел і додатками.

У першому розділі «Виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків як наукова проблема» здійснено аналіз стану дослідженості пропонованої проблеми у філософській, психологічній і педагогічній літературі; уточнено визначення оптимістичного ставлення старших підлітків до життя та розроблено його змістову структуру; схарактеризовано критерії, показники та рівні вихованості оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків, представлено методіку констатувального етапу педагогічного експерименту та узагальнення його результатів.

Аналіз значної кількості психолого-педагогічних та філософських джерел (всього 325) дозволив побудувати стійкі теоретичні позиції, які стали підґрунтям експериментального дослідження виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків.

Ретельно описані та проаналізовані психологічні особливості, можливі девіації та труднощі формування особистості підліткового віку. Доведено, що саме категорія старших підлітків є найбільш сенситивною для виховання оптимістичного ставлення до життя.

Особлива увага приділяється обґрунтуванню змістової структури поняття «оптимістичне ставлення до життя старших підлітків» та аналізу її компонентів, що дозволило визначити критерії вихованості оптимістичного ставлення до життя старших підлітків, які були покладені в основу педагогічної діагностики на констатувальному етапі експерименту. Комплексне використання таких методів дослідження як анкетування, бесіди зі школярами та їхніми батьками, інтерв'ювання, тестування, незалежні характеристики, вивчення планів виховної роботи класних керівників та ін., дали змогу дисертантці одержати більш достовірні результати діагностичного виміру щодо стану вихованості оптимістичного ставлення до життя учнів старшого підліткового віку.

Чітка підпорядкованість змісту мети та завдання, послідовність та логічність є особливостями другого розділу дисертації – «Педагогічні умови виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності», в якому проаналізовано перебіг формувального етапу експерименту за розробленою програмою; обґрунтовано педагогічні умови виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності; експериментально перевірено методику особистісно орієнтованого виховання оптимістичного світосприйняття учнів старшого підліткового віку, описано процедуру підготовки вчителів та батьків до цієї роботи; простежено динаміку вихованості оптимістичного ставлення до життя старших підлітків експериментальної та контрольної груп; описано результати дослідження.

Про глибоке розуміння Кареловою Г.А. проблеми дослідження, усвідомлення його логіки, свідчить розроблена дисертанткою модель особистісно орієнтованого виховання оптимістичного ставлення до життя у

старших підлітків у позаурочній діяльності, що об'єднала взаємопов'язані змістові компоненти. Автор на основі узагальнення експериментальних досліджень та вивчення досвіду роботи вчителів-практиків чітко окреслила пріоритетні педагогічні умови виховання оптимістичного ставлення до життя у старших підлітків у позаурочній діяльності, що стало базою для створення особистісно орієнтованої методики.

Варто відзначити використання Кареловою Галиною Андріївною у виховній роботі з підлітками таких методів виховання, які дозволяють конструктивно взаємодіяти всім учасникам виховного процесу. Йдеться про метод інтимно-особистісного спілкування, розв'язання проблемних ситуацій, створення ситуацій успіху, емоційної адаптації, педагогічної підтримки, стимулювання, методи організації діяльності і формування досвіду.

Практична спрямованість дослідження, чіткість проведення експериментально-дослідної роботи, логічність викладення її результатів відповідають науковому рівню. Достатнє володіння методами якісного та кількісного аналізу педагогічних процесів дозволило автору зробити науково обґрунтовані висновки, які базуються на результатах дослідження і відображають його суть.

Результати дослідження знайшли широке висвітлення у наукових працях дисертантки (19 одноосібних публікацій, з них 6 статей – у вітчизняних, 3 статті у зарубіжних наукових фахових виданнях). Ці публікації зроблено на основі ретельної науково-дослідницької роботи в контексті проблематики дослідження.

Зміст дисертації узгоджено з основними положеннями автореферату.

Заслуговує на позитивну оцінку супроводження результатів педагогічного експерименту ілюстративним матеріалом у вигляді таблиць, рисунків, діаграм, представлених у самому тексті дисертації та в її додатках.

Відзначаючи позитивні сторони дисертації, доцільно вказати, що дослідження не позбавлене певних недоліків.

Зокрема:

1. З нашої точки зору, структура авторської моделі була би більш досконалою, якщо б суб'єкти виховного процесу і механізм діагностики були зображені перед науковими підходами і принципами процесу виховання оптимістичного ставлення до життя учнів старшого підліткового віку. Крім того, було б доречно відобразити етапи даної роботи в моделі особистісно орієнтованого виховання оптимістичного ставлення до життя старших підлітків у позаурочній діяльності.

2. В підрозділі 2.1. (с. 102) йдеться про заняття психолого-педагогічного тренінгу «Я люблю життя». Не вказано, з якою систематичністю проводилася ця робота, чи була вона стихійною, за запитом чи, взагалі, використовувалися лише елементи тренінгу, хто був ініціатором занять, хто їх проводив. На наш погляд, потребує уточнення процедура проведення тренінгу.

3. В підрозділі 2.3., де описано програму для батьківської педагогічної освіти «У майбутнє з оптимізмом!», автором передбачено проведення групових та індивідуальних консультацій, лекцій, бесід, відвідування сімей вдома, тренінгів для батьків, залучення їх до шкільних свят. На нашу думку, у перспективі варто, у запропонованій дисертанткою системі роботи, передбачити не тільки «активне сприйняття батьками інформації» (с.144), а й участь батьків у довгострокових проектах та колективних творчих справах. Адже саме сумісна суспільно та особистісно значима діяльність батьків і старших підлітків сприяє розвитку пізнавально-світоглядної, емоційно-вольової, діяльнісної сторін особистості, формуванню активної життєвої позиції та оптимістичного ставлення до життя старших підлітків.

4. У дисертації допущено окремі стилістичні помилки.

Таким чином, за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків, дисертаційна робота Карелової Галини Андріївни на тему «Виховання оптимістичного ставлення до життя в старших підлітків у позаурочній діяльності», відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент -

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки початкової освіти

факультету дошкільної та початкової освіти

Херсонського державного університету

Горлова - А.В.Горлова

Підпис *А.В. Горлової*
підтверджую начальник ВК *А*

В. Воробйова

